
Prawo autorskie w działalności bibliotecznej

Barbara Szczepańska
kierownik biblioteki i zasobów informacyjnych
kancelaria prawna Lovells H. Seisler sp. kom.

Podmiot i przedmiot prawa autorskiego

- Pojęcie utworu i jego rodzaje
- Twórca
- Pola eksploatacji
- Treść prawa autorskiego
 - autorskie prawa osobiste
 - autorskie prawa majątkowe
- Czas trwania praw autorskich i praw pokrewnych
- Dozwolony użytek chronionych utworów
- Umowy prawa autorskiego
- Utwory pracownicze

Definicja utworu

Utwory, czyli przejawy działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalone w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia.

Nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego:

- akty normatywne lub ich urzędowe projekty,
- urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole,
- opublikowane opisy patentowe lub ochronne,
- proste informacje prasowe

Utwór czy nie?

- list
- rekonstrukcja utworu np. rekonstrukcja uprzednio istniejącego utworu literackiego
- Polskie Normy
- fotografie malarstwa
- poprawki stylistyczne i korektorskie
- wydania krytyczne
- wersja cyfrowa
- formaty telewizyjne

Słowniczek ustawy

- utworem opublikowanym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został zwielokrotniony i którego egzemplarze zostały udostępnione publicznie;
- utworem rozpowszechnionym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie;
- wprowadzeniem utworu do obrotu jest publiczne udostępnienie jego oryginału albo egzemplarzy drogą przeniesienia ich własności dokonanego przez uprawnionego lub za jego zgodą;
- najmem egzemplarzy utworu jest ich przekazanie do ograniczonego czasowo korzystania w celu bezpośredniego lub pośredniego uzyskania korzyści majątkowej;
- użyczeniem egzemplarzy utworu jest ich przekazanie do ograniczonego czasowo korzystania, niemające na celu bezpośredniego lub pośredniego uzyskania korzyści majątkowej;
- odtworzeniem utworu jest jego udostępnienie bądź przy pomocy nośników dźwięku, obrazu lub dźwięku i obrazu, na których utwór został zapisany, bądź przy pomocy urządzeń służących do odbioru programu radiowego lub telewizyjnego, w którym utwór jest nadawany.

Pola eksploatacji

- w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu - wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową
- w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono - wprowadzanie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy
- w zakresie rozpowszechniania utworu - publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie utworu w taki sposób, aby każdy mógł mieć do niego dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym

Pola eksploatacji w umowach licencyjnych zawieranych przez twórców bibliotek cyfrowych

- umieszczenie utworu w bibliotece cyfrowej
 - zwielokrotnienie techniką cyfrową
 - wprowadzanie do pamięci ogólnie dostępnego komputera
lub
 - wprowadzanie do pamięci komputera dostępnego w bibliotece (na terenie kampusu)
 - zezwolenie na przeglądanie treści
lub
 - udostępnianie w sieciach komputerowych (Inter necie)
lub
 - rozpowszechnianie online:
 - dla wszystkich
 - tylko dla studentów
 - tylko dla studentów uczelni należących do konsorcjum
- a także
- zezwolenie na wydruk w ramach dozwolonego użytku (dyskusyjne jest czy jest to pole eksploatacji, czy raczej zgodne z prawem wykorzystanie tekstu)

Treść prawa autorskiego

- prawa osobiste (niezbywalne)
 - prawo do autorstwa utworu, oznaczania utworu imieniem, nazwiskiem, pseudonimem lub do udostępniania go anonimowo
 - prawo do nienaruszalności treści i formy utworu do jego rzetelnego wykorzystania
 - prawo do decydowania o jego pierwszym udostępnianiu publiczności
 - prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu
- prawa majątkowe (mogą być przenoszone)
 - prawo do otrzymywania wynagrodzenia za eksploatację utworu na różnych polach

Czas trwania autorskich praw majątkowych

- autorskie prawa majątkowe (prawo do wynagrodzenia) wygasają po 70 latach od śmierci twórcy (art. 36) lub najpóźniej zmarłego współautora
- w odniesieniu do utworu, którego twórca nie jest znany - od daty pierwszego rozpowszechnienia, chyba że pseudonim nie pozostawia wątpliwości co do tożsamości autora lub jeżeli autor ujawnił swoją tożsamość
- w odniesieniu do utworu, do którego autorskie prawa majątkowe przysługują z mocy ustawy innej osobie niż twórca - od daty rozpowszechnienia utworu, a gdy utwór nie został rozpowszechniony - od daty jego ustalenia
- w odniesieniu do utworu audiowizualnego - od śmierci najpóźniej zmarłej z wymienionych osób: głównego reżysera, autora scenariusza, autora dialogów, kompozytora muzyki skomponowanej do utworu audiowizualnego.

Domena publiczna

„Bogata domena publiczna i właściwy dostęp do dzieł chronionych prawem autorskim wpływa na kreatywność i tworzenie nowych dzieł. Uważa się, że na rozwój gospodarki wpływa wciąż rosnące w siłę prawo własności intelektualnej, niemniej jednak z czysto społecznych powodów, muszą być dokonane pewne ustępstwa na rzecz wyjątków od praw autorskich. W rzeczywistość, dychotomia (dwudzielność) ta jest fałszywa. Wiele gałęzi przemysłu potrzebuje dostępu do dzieł chronionych prawem autorskim dla potrzeb badań, rozwoju, edukacji, interopoeracyjności oprogramowania i sprzętu. Brak rozsądnego dostępu do tych dzieł może zagrozić rozwojowi gospodarki.”

IFLA Committee on Copyright and other Legal Matters
<http://www.ifla.org/III/clm/p1/ilp.htm>

Dozwolony użytek chronionych utworów

- Dozwolony użytek prywatny
- Dozwolony użytek publiczny (licencja ustawowa)
 - licencje na rzecz bibliotek, archiwów, szkół i ośrodków dokumentacji
 - licencje na rzecz osób niepełnosprawnych
 - antologie i wypisy
 - prawo cytatu
 - przedruk

Umowy prawa autorskiego

- umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych
- umowa licencyjna
 - licencja wyłączna
 - licencja niewyłączna
- umowy licencyjne dostarczane z towarami
 - shrink wrap
 - click wrap
 - web wrap
- Creative Commons

Co powinna uwzględniać umowa licencyjna

- definicje
- wybór prawa
- prawa zagwarantowane przez licencje
- ograniczenia użytkowania
- okres trwania i termin wygaśnięcia umowy
- dostarczenie i dostęp do materiałów licencjonowanych
- opłata za licencje
- zobowiązania licencjobiorcy
- wejście w życie i ocena
- gwarancje, zobowiązania, odszkodowania

Utwory pracownicze

- utwór, który powstał w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy
- pracodawca nabywa prawa majątkowe do utworu (prawa osobiste czyli prawo do autorstwa) pozostają przy pracowniku, po zakończeniu stosunku pracy nabyte prawa majątkowe pozostają przy pracodawcy
- pracodawca nabywa prawa do utworu dopiero z chwilą przejęcia utworu (chyba, że umowa stanowi inaczej)
- pracodawca nabywa prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego z zamiarem dwóch stron

Utwory naukowe - ograniczone prawa pracodawcy

- instytucji naukowej przysługuje pierwszeństwo opublikowania utworu naukowego pracownika
 - **twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia**
 - pierwszeństwo opublikowania wygasa, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od dostarczenia utworu nie zawarto z twórcą umowy o wydanie utworu albo jeżeli w okresie dwóch lat od daty jego przyjęcia utwór nie został opublikowany
- pracodawca może korzystać z utworu dla własnych potrzeb
- pracodawca ma prawo udostępniać utwór osobom trzecim, jeśli zostało to przewidziane w umowie

Programy komputerowe

- prawa majątkowe do programu komputerowego stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy przysługują pracodawcy, jeśli umowa nie stanowi inaczej
 - pracodawca nabywa całość majątkowych prawa autorskich do programu komputerowego
 - nie jest konieczne dokonanie przyjęcia przez pracodawcę programu komputerowego w celu nabycie majątkowych praw autorskich do niego
 - pracodawca nabywa tylko majątkowe prawa autorskie, osobiste prawa autorskie przysługują pracownikowi

Co powinna lub może zawierać umowa o pracę

- klauzulę, iż w trakcie trwania stosunku pracy wszystkie utwory pracownika, bądź wszystkie utwory określonego rodzaju przechodzą na pracodawcę
- może zawierać klauzulę, iż na pracodawcę przechodzą prawa do utworów powstałych poza wykonywaniem obowiązków służbowych lub w zakresie wykraczającym poza „cel umowy o pracę i zgodny zamiar stron. W tym przypadku należy restrykcyjnie przestrzegać przepisów z rozdziału 5 ustawy o prawie autorskim
- nie jest konieczne wymienienie wszystkich pól eksploatacji, na których utwór będzie wykorzystywany
- dla lepszej realizacji art. 12 dobrze byłoby, gdyby umowa o pracę zawierała wyraźnie sformułowane obowiązki pracownika w kontekście jego twórczej działalności
- termin przystąpienia do rozpowszechniania utworu (jeśli pracodawca z góry wie, iż zajmie mu to więcej niż dwa lata
- dla utworów naukowych należy wprowadzić klauzulę umożliwiającą pracodawcy szersze, niż wynika to z art. 14, wykorzystanie takiego utworu

Jednostki organizacyjne zatrudniające twórców, powinny wyodrębnić w swojej ewidencji prace stanowiące przedmiot prawa autorskiego, wykonywane przez poszczególnych pracowników i, w konsekwencji, objęte 50% normą kosztów uzyskania przychodów !

Umowy - aspekty podatkowe

■ umowa zlecenia czy umowa o dzieło

„...umowa o dzieło jest najwłaściwszą umową do umawiania się z twórcami o stworzenie utworu w rozumieniu prawa aut. ...”

„... działalność twórcy powinna być wykonywana na podstawie umowy o dzieło, która jest umową rezultatu, a nie umową zlecenia, która jest umową starannego działania...”

■ umowa o przeniesienie praw czy umowa licencyjna

- przeniesienie praw jeśli pracodawca chce w pełni dysponować utworem a pracownik chce się zbyć praw majątkowych (50% koszty uzyskania przychodów)
- umowa licencyjna jeśli pracownik chce mieć prawo do dysponowania utworem w przyszłości (50 % koszty uzyskania przychodów)